

Genişletilmiş Özet

Giriş

Sosyal medyanın problemlematik kullanımı dünya çapında adolesanlar arasında giderek yaygınlaşmakta ve çeşitli davranışsal ve psikolojik sorunlara yol açtığı belirtilmektedir. Sosyal medyanın istenmeyen yeme davranışları ve düzensiz yeme ile ilişkili olduğu dşünlülmektedir. Pandemi döneminde internet ve sosyal medya kullanımındaki artış göz önüne alındığında, bu dönemde sosyal medyanın yeme davranışları ile olası ilişkisinin belirlenmesi önem kazanmıştır. Bu alışma, Türkiye'de COVID-19 pandemisi sırasında adolesanların internet ve sosyal medya (SM) kullanımı, SM bağımlılığı ve yeme davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır.

Yöntem

Bu araştırma nicel, tanımlayıcı ve kesitsel bir çalışma olarak planlanmıştır. Çalışmaya 10-19 yaş arası toplam 346 adolesan (243 kız ve 103 erkek) katılmıştır. Verilerin toplanması için katılımcılara e-posta yoluyla dört bölümden oluşan evrimii anket formu gönderilmiştir. Bu anket formu ile sosyodemografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim sınıfı vb.), beslenme alışkanlıkları, beyana dayalı antropometrik ölçümler (Vücut ağırlığı ve boyu), günlük internet ve sosyal medya (SM) kullanım süreleri ve SM araç kullanımları (saat/gün) sorgulanmıştır. Ayrıca anket formu ile, SM bağımlılığının değerlendirilmesi için Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMASA)'yı ve yeme davranışlarının değerlendirilmesi için Hollanda Yeme Davranışı Anketi (DEBQ)'ni tamamlamışlardır.

Tüm veriler SPSS 27 sürümü (IBM Corp., Armonk, NY, ABD) kullanılarak analiz edilmiştir. Tüm katılımcılar için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve Kolmogorov – Smirnov testine göre veriler normallik açısından taranarak ve tüm verilerin normal dağıldığı bulunmuştur. Pearson korelasyon katsayısı ile, SM kullanım süresi ve SMASA, DEBQ ve DEBQ alt ölçekleri arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Regresyon için istatistiksel varsayımlar kontrol edildikten sonra, SM kullanım süresi, SMASA ve DEBQ arasındaki ilişkiyi araştırmak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. DEBQ alt ölçekleri'nin farklı SM araçlarının kullanım düzeylerine göre farklılıkları ANOVA yapılarak analiz edilmiş ve gruplar arasındaki farkın önemi Tukey'in çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. SM araçlarının kullanım düzeyine göre iki grup olması durumunda istatistiksel değerlendirme t-testi ile yapılmıştır. p değerleri <0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular

Günlük internet ve SM kullanımı erkeklerde sırasıyla 6,1±3,2 saat ve 2,9±2,2 saat, kızlarda ise 6,0±3,1 saat ve 3,2±2,3 saat olarak bulundu. SM bağımlılık düzeyleri cinsiyetler arasında farklılık göstermezken, DEBQ ve alt ölçekleri (Duygusal, dışsal ve kısıtlayıcı yeme) kızlarda istatistiksel olarak daha yüksekti (p<0,001). SMASA, günlük internet ve SM kullanım süresi, DEBQ, duygusal ve dışsal yeme ile pozitif korelasyon gösterdi.

Erkeklerin ortalama internet kullanım süresi (6,1±3,2 saat) kızlarınkinden (6,0±3,1 saat), kızların ortalama SM kullanım süresi (3,2±2,3 saat) de erkeklerinkinden (2,9±2,2) daha yüksek bulunmuştur. Ancak bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>0,05). Benzer şekilde kızların SMASA puanları (17,9±7,2) erkeklerin (16,6±7,4) puanlarından daha yüksek bulunmuştur (p>0,05). Diğer taraftan kızların DEBQ ve alt ölçek puanları erkeklerinkinden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (p<0,001). Katılımcıların ifadelerine göre, kızlar sırasıyla en çok YouTube, Instagram, Snapchat, Facebook, TikTok ve Pinterest'i kullanırken, erkekler ise YouTube, Instagram, Snapchat, Pinterest, TikTok ve Facebook'u sıklıkla kullanmıştır.

Kızlar için, internet ve SM kullanım süresi, SMASA birbirleriyle ve DEBQ, Duygusal Yeme ve Dışsal Yeme ile pozitif korelasyon göstermiştir. Ayrıca, DEBQ ve alt ölçekleri arasında (kısıtlayıcı&dışsal yeme dışında) orta ve yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Erkekler için internet kullanım süresi; SM kullanım süresi, SMASA ve DEBQ ile ilişkili iken, SM kullanım süresi sadece SMASA ile ilişkilendirilmiştir. Önemli olarak, SMASA, DEBQ ile orta derecede (r=0.540, p<0.01) ve ayrıca Duygusal (r=0.500, p<0.01) ve Dışsal Yeme (r=0.417, p<0.01) ile zayıf bir korelasyon göstermiştir. Ayrıca, DEBQ, erkeklerde Kısıtlı Yeme ile zayıf ve diğer alt ölçeklerle yüksek oranda ilişkili bulunmuştur.

Bağımsız değişkenlerin cinsiyete göre DEBQ alt ölçeklerinin yordayıcıları olup olmadığını değerlendirmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar, SM kullanım süresinin veya SMASA'nın her iki cinsiyette de Kısıtlayıcı Yeme modeline önemli ölçüde katkıde bulunmadığını göstermiştir (p>0.05). Erkeklerde, Duygusal Yeme için bağımlı değişkenle ilişkili varyansın ~%27'sini yordayıcı değişkenler açıklamıştır (R²_{adjusted}=0,274). Daha sonra her bir tahmin edici, modele önemli ölçüde katkıde bulunup bulunmadığını belirlemek için incelenmiş ve SM kullanım süresi (β=-.215, t=-2.32, p=.023, pr2=.05) ve SMASA (β=.590, t=6.35, p<0.001, pr2=.29)'nin erkeklerde modele önemli ölçüde katkıde sağladığını bulunmuştur. Benzer şekilde, yordayıcı değişkenler, erkeklerde Dışsal Yeme için bağımlı değişkenle ilişkili varyansın ~%16'sını açıklamıştır (R²_{adjusted}=0.159), SMASA (β=.437, t=4.374, p<0.001, pr2=.16) modele anlamlı katkı sağlarken, SM kullanım süresi (β=-.177, t=-.483, p=.630, pr2= .002) erkeklerde modele önemli ölçüde katkıde bulunmamıştır. Kızlar için ise, yordayıcı değişkenler, Duygusal Yeme için bağımlı değişkenle ilişkili varyansın ~%10'unu oluşturmuş (R²_{adjusted}=0.104), Dışsal Yeme için bağımlı değişkenle ilişkili varyansın ~%16'sını açıklamıştır (R²_{adjusted}=0.158). SM kullanım süresinden farklı olarak, SMASA kızlarda her iki modele de önemli katkı sağlamıştır (Duygusal Yeme için: β=.305, t=4.87, p<0.001, pr2=.09; Dışsal Yeme için: β=.364, t=5.99, p<0.001, pr2=.13).

SM araclarının kullanım düzeyleri ile DEBQ alt ölçekleri arasındaki iliŒki tek yönlü ANOVA kullanılarak araŒtırılmıŒtır. Erkeklerde YouTube, Instagram, Facebook ve TikTok'a eriŒim düzeyine göre Kısıtlayıcı Yeme, Duygusal Yeme, DıŒsal Yeme ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıŒ, ancak Snapchat ve Pinterest'te anlamlı bir iliŒki bulunmuŒtur. Bu SM araclarına daha fazla zaman harcayanların Duygusal Yeme puanları daha yüksek bulunmuŒtur ($p<0,001$). Erkeklerden farklı olarak kızlarda YouTube ve Instagram için anlamlı bir iliŒki bulunmuŒtur. Bu araclara daha fazla zaman harcayan kızların Duygusal Yeme puanlarının daha yüksek olduğunu (sırasıyla $p=0.016$ ve $p=0.033$) göstermektedir. Ayrıca Snapchat, DıŒsal Yeme için anlamlı bir fark bulunan tek SM aracı olmuŒtur ($p=0.026$).

TartıŒma

AraŒtırma sonuçları daha yüksek SM bağımlılığının daha güçlü yeme bozuklukları ile iliŒkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu alıŒma yeme bozukluklarında gözlenen farklılıkların kısmen sorunlu SM kullanımından kaynaklanabileceğini göstererek, SM ve yeme bozukluklarındaki cinsiyet farklılıklarına iliŒkin mevcut araŒtırmalara katkıda bulunmaktadır.

Sınırlılıklar

Yeme bozukluklarının SM kullanımı ve SM bağımlılığı ile iliŒkisi olduğunu göstersek de, alıŒmamızın kesitsel tasarımı nedeniyle bu deėiŒkenler arasında nedensel bir iliŒki belirlemek mümkün olmamıŒtır. Bu alıŒmanın bir diğer sınırlılığı, verilerin evrimii toplanması nedeniyle katılımcıların beslenme değerlendirmesi ve besin seçimlerinin incelenememesidir.

neriler

SM ile yeme davranıŒı arasındaki olası etkileŒimler göz önüne alındığında, adolesanların SM kullanımı, yeme davranıŒları ve tutumlarına yönelik etkili müdahalelerin geliŒtirilmesi gerekmektedir.